

Om fattigdom och rikedom i ett bibliskt perspektiv.

Text ur "För världens skull – ett bidrag till samtalet i församlingen" utgiven av Bilda i samarbete med Diakonia.

I strid med Gud själv

Vad står det i Bibeln om rikedom och fattigdom? Vad sägs om relationerna mellan människor med olika materiella förutsättningar? Det är möjligt att följa hur synsätten på detta utvecklats från det gamla Israels¹ historia till Jesu undervisning och de första kristna.

Utgångspunkten i Gamla testamentet är att skapelsen är god och att den förser människan med vad hon behöver. Allt detta goda som Gud ger måste dock fördelas, och fördelas rätt och rättvist.

Lagtexterna som är bevarade från det gamla Israel handlar i hög utsträckning om varför och hur denna fördelning ska gå till. Grundprincipen är att ingen ska lida brist och att ingen oinskränkt ska kunna samla på sig rikedom.

Här finns förbud mot att ta ränta för att ingen ska hamna i en skuldfälla. Också föreskrivningar om sabbaten var sjunde dag, sabbatsåret vart sjunde år och friåret eller jubelåret vart femtionde år har fördelningen av resurser som motivering.

Sabbaten och sabbatsåret innebar bland annat en begränsning av ansamlandet av rikedom. Under sabbatsåret låg marken obrukad och alla hade tillträde till det som växte. Sabbatsåret och jubelåret innebar också att slavar frigavs, skulder reglerades och att marken fördelades rättvist.

Utöver dessa sociala regler fanns skatter och obligatoriska gåvor som baseras på inkomst och förmögenhet. Sammantaget skulle detta trygga att alla i det gamla Israel kunde få sina mest grundläggande behov tillgodosedda.

Dessa sociala och ekonomiska ordningar i samhället hade teologiska motiv. Samhällslivet och dess lagar skulle återspegla Gud. Ett utmärkande drag i gudsbilden var att Gud beskyddar, värnar om och talar till förmån för invandrare, faderlösa, änkor och fattiga. Att överge de svaga i samhället betraktades därför som mycket allvarligt. Det är att handla i strid med Gud själv.

Det här sambandet mellan gudsbild och social etik blir särskilt tydligt när vi läser om profeterna i det gamla Israels senare historia. Då hade folket fått en kung och privilegierad elit hade vuxit fram. Därmed hade klyftan mellan fattiga och rika ökat.

Flera av profeterna manade i skarpa ordalag till omvändelse och ett nytt sätt att leva. Så här lät profeten Amos budskap till de rika och fromma israeliterna på 700-talet för Kristus:

Låt mig slippa dina psalmer, jag vill inte höra ditt strängaspel. Men låt rätten flöda fram som vatten och rättfärdigheten som en utsinlig ström².

Jesus går längre

Jesus knyter an till denna flera hundraåriga tradition när han framför sitt budskap om "gudsriket är nära". Jesus framträder som uppfyllelsen av profetian i Jesajabok, där den kommande Messias är de förtrycktas befriare och fattigas konung³.

En stor del av Jesu budskap i evangelierna handlar om relationen mellan rika och fattiga. Vid en snabb genomläsning kan det tyckas som synen på ägande och rikedom är ensidigt

---

¹ Benämningarna på den folkgrupp som står i centrum för händelserna i Gamla testamentet varierar, men här använder vi den som brukas i Bibel 2000

² Amos 5:23f

³ Luk 4:18f, Jes 61:1f

negativ. Några texter är mycket kärva. Men det finns också andra, både i evangelierna och i de nytestamentliga breven, som lyfter fram att ägande och rikedom kan användas för att göra gott. Sammantaget framträder en bild som varnar för rikedomen. Att ha stora resurser innebär makt som det är lätt att missbruka.

Jesus gick längre i omsorgen om de fattiga och utstötta än till och med profeterna. I Matteusevangeliet där Jesus talar om den slutliga domen så identifierar han sig helt med dem:

Jag var hungrig och ni gav mig att äta, jag var törstig och ni gav mig att dricka, jag var naken och ni gav mig kläder, jag var sjuk och ni besökte mig... Sannerligen, vad ni har gjort för någon av dessa minska som är mina bröder, det har ni gjort för mig⁴.

Till dem som handlat annorlunda säger han:

Gå bort från mig, ni förbannade, till den eviga elden som väntar djävulen och hans änglar.

I lärjungakretsen kring Jesus växte nya sätt att leva fram där rikedom och ägodelar förlorade sin uppblåsta betydelse. Det handlar bara om att tillgodose de nödvändigaste behoven.

Att ha det man behöver – varken mer eller mindre – var nog för människorna kring Jesus. Rikedom som samlades och lades på hög för egna syften blev ifrågasatt. Istället uppmuntrades generositet och enkelhet.

Jesus bröt med många sociala konventioner i dåtidens samhälle. Fattiga och utstötta fick delta i hans verksamhet på samma villkor som rika och privilegierade. I många av Jesu liknelser riktas udden mot de rika och mäktiga, därför att de bara såg till sitt eget och försummade de gemensamma bästa.

I Apostlagärningarnas inledande kapitel porträtterades de första kristna i Jerusalem. Här sägs att de kristna lever i en slags egendomsgemenskap, där man tillsammans förvaltar sina resurser och delar ut ”till var och en efter behov”.

De troende fortsatte att samlas och hade allting gemensamt. De sålde allt vad de ägde och hade och delade ut åt alla, efter var och ens behov. De höll samman och möttes varje dag troget i templet, och i hemmen bröt de brödet och höll måltid med varandra i jublande, uppriktig glädje⁵.

Fler bibelutläggare menar att detta är en skönmålning, men med tanke på hur lärjungarna kring Jesus levde är det en rimlig fortsättning. I bakgrunden finns också den tidiga kyrkans övertygelse om att Jesu återkomst och det slutliga upprättandet av Gudsrike var nära förestående. Det gav ett perspektiv på livet som påverkade förhållandet till ägande och till varandra som människor.

Även i Paulus brev finns skildringar om hur detta Jesusarv förs vidare, till exempel i den så kallade Jerusalemsinsamlingen. Paulus uppmanar de församlingar han har grundat i Mindre Asien att samla in pengar till församlingen i Jerusalem.

Insamlingen var ett sätt att uttryck lojalitet med urförsamlingen i Jerusalem, men också ett uttryck för vad man uppfattade som Guds vilja med materiella tillgångar, när församlingen där hade svårigheter och många medlemmar led nöd. I Filipperbrevet är det Paulus själv som blir föremål för församlingarnas generositet.

En bok i Nya testamentet som är omöjlig att gå förbi i det här sammanhanget är Jakobsbrevet. Jakob – troligtvis Jesu bror – knyter i sitt brev samman traditionen från den

---

⁴ Matt 26:31-46

⁵ Apg 2:44ff

judiska lagen och profeterna med Jesu undervisning och praktiken i de första kristna församlingarna.

Jakob är knivskarp i sin kritik av de rika och mäktiga, som utnyttjar de fattiga och maktlösa. Han varnar dem för Guds dom. Den dagen kan deras rikedomar inte hjälpa dem. Då är det bara deras gärningar som kommer att räknas. De fattiga däremot har anledning att hoppas. Gud räknar inte rikedom och status på det sätt som omgivningen gör. För dem som satt sin lit till Gud blir domens dag en upprättelsens dag. Församlingen uppmanas att inte visa förakt för de nödställda, utan att gå från fromma ord till konkreta praktiska handlingar av barmhärtighet. För Jakob måste livet vara odelat. En tro på Gud som bryr sig om varje människa är död om den inte kommer till uttryck i vårt sätt att leva⁶.

---

⁶ König, m. *Det odelade livet*